



EMILI CASAS

Exterior del local «Casino de los Arcos» de la Bisbal, popularment conegut per can Maroto, que es va tancar l'any 1910.

# La Bisbal: cent anys del I Certamen Literari

## JOAN CARRERES i PÉRA

*Per a propagació i foment de la literatura catalana a la comarca del Baix Empordà; per a contribuir, també, d'alguna manera, a aqueix moviment que es desenrotlla cada dia més; que se sent i es veu i es palpa per tots cantons en nostra terra catalana...*

*Se fa saber que el dia 16 d'agost, que és el segon de la festa major d'aquesta vila, se celebrarà un «Certamen Literari»: Agermanant així les festes populars amb l'esbarjo de la poesia i l'enaltiment dels records i glòries de nostra terra.*

*(Del CARTELL del Certamen, 24-5-1885)*

L'any 1885 la Bisbal compta amb 4.500 habitants, tres revistes literàries i dues tertúlies de lletraferits. Feia

tot just un any que a la ciutat rival de Sant Feliu de Guixols s'havia convocat també un «Certamen Literario» inspirat en el certamen gironí, existent des del 1876.

A la Bisbal es fa un pas de gegant: El punt de referència són els *Jocs Florals* de Barcelona. Veurem que la capital del Baix Empordà en serva un record directe: La trobada de 1868. Els organitzadors del certamen bisbalenc no són els prohoms de l'escola esproncediana, sinó joves valors locals, inquiets i dinàmics, arbitrats per Joan Sitjar, el poeta amic de Verdaguer. És per això que, ja de bon començament, el Certamen de la Bisbal té dues aspiracions: La plena normalització lingüística del Certamen i la integració dels escriptors i homes de lletres locals formats segons els esquemes del romanticisme castellà.

Aquesta fusió troba el seu punt dolç al Certamen de 1890, tal com expliquem a l'epíleg.

Ens ha semblat que calia donar a l'evocació un to descriptiu, sobretot avui, que molta de la parafernàlia dels certàmens del vuitcens és història que cal redescobrir.

### Els guardons

Seguint la filosofia dels certàmens existents, el I Certamen de la Bisbal ofereix 11 premis o guardons, que corresponen a onze temes designats:

1) *Flor Natural*, a la millor poesia de tema amorós. Aquesta flor, el guanyador la dóna a una dama, la qual és proclamada Reina de la Festa.

2) *Premi de l'Ajuntament* a «Un estudi històric d'un fet, una època o un punt qualsevol de la història de la Bisbal». El guardó consisteix en un

escut de plata i or amb les armes del municipi.

3) *Premi de la parròquia*; la «ploma de Plata Daurada», a la millor poesia religiosa, de tema marià.

4) *Premi del Diputat a Corts pel Districte de la Bisbal* a un tema biogràfic local.

Segueixen els premis dels Diputats Provincials, que corresponen als temes següents:

5) Poesia descriptiva del mercat de la Bisbal.

6) Treball literari sobre el federalisme.

7) Poesia sobre «La llibertat, la Igualtat i la Fraternitat».

8) Poesia sobre la història de la barretina catalana.

Els tres darrers guardons són:

9) *Premi «Ramon Cambé»* a un tema religiós en prosa castellana: «Lo que ha hecho la religión para la ciencia».

10) *Premi dels impressors Codolà i Pujol* a la millor faula adreçada als escolars.

11) *Premi de la Comissió Organitzadora* a una poesia humorística.

Aquesta llista de guardons expressa nítidament la filosofia del Certamen: És el primer que es convoca en català a les Comarques de Girona i la temàtica abasta un ample ventall: història, biografia, temes pràctics, religiosos, amorosos; i no hi manca tampoc l'aspecte pedagògic, ni l'humorístic.<sup>(1)</sup>

Els temes designats pels diputats provincials són un clar i singular exponent de llur adscripció en el ventall sociològic del moment.

### Comissió organitzadora i jurat qualificador

Formaren aquella primera *Comissió organitzadora*, Rodolf Oliver, Octavi Carreras, Josep Olmo, Enric Roig, Jeroni Casamiquela, Enric Pol, Joan Marquès i Genís Simon, que actuà de secretari.

El *Jurat Qualificador* fou el següent: PRESIDENT, Josep Pella i Forgas de Begur. El 1883 havia publicat la cèlebre «Historia del Ampurdà».

VICEPRESIDENT, Joan B. Ferrer i Esteve, de Torroella; era President de la Diputació de Girona.

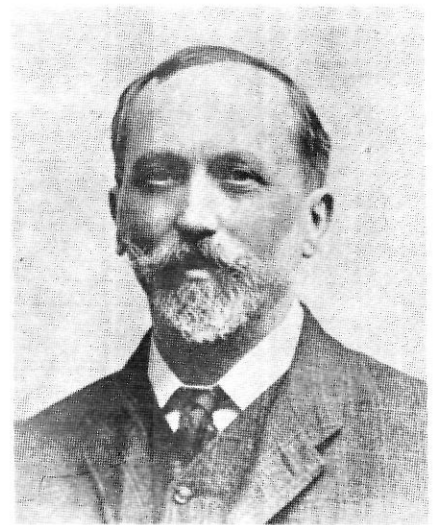
VOCALS: Artur Vinardell i Roig, de «La Bisbal», director d'«El Demócrata» i Carmelo Álvarez i Mediavilla, de Palamós, catedràtic de l'Institut de Figueras.

SECRETARI: Jaume Sagrera i Pijoan, d'Esclanyà, catedràtic de l'Institut de Girona.

Una primera constatació que ens pot sobtar: Entre els membres del Jurat hi ha una representació molt petita de la Bisbal; només l'Artur Vinardell. Un altre detall: feia escassament dos mesos –el cartell és datat el 24 de maig– que havia aparegut el número 1 d'«El eco bisbalense», set-



**Artur Vinardell i Roig, únic representant bisbalenc al jurat del Certamen, en un dibuix de Joan Carrera.**



**Josep Pella i Forgas, president del jurat qualificador del Certamen.**

manari editat pels impressors Eleuteri Codolà i Simon Pujol. «El eco bisbalense» sortia al carrer el dia 1 de març; se titulava «Periódico semanal no político, consagrado al progreso moral y material de esta Villa i su Distrito».

Els organitzadors, «Los sis parells bisbalencs» van tenir bona cura que a Certamen, hi hagués representat tot l'Empordà en les seves diferents tendències literàries.

### L'acta de la festa: L'ajornament

El Certamen no es va poder celebrar el dia previst. Aquell estiu de 1885 el Baix Empordà se sentí somogut per una temible epidèmia del còlera que causà estralls. Es comptabilitzaren dotzenes de morts.

El diumenge, 28 de setembre, es va fer públic el veredict del jurat a través de la premsa i s'anuncià la festa per al diumenge següent, 4 d'octubre a les 2 de la tarda: Heus-ne ací l'Acta:

*En la vila de La Bisbal, cap del Partit Judicial del Baix Empordà, dia 4 d'octubre de 1885. A les dues hores de la tarda se dona començ a la solemne Festa del Certamen Literari, en lo saló del Teatre Bisbalenc, ricament alfombrat i adornat.*

*Los senyors del jurat, los senyors de l'Ajuntament, lo senyor jutge de primera instància D. Felip Augusto Corral, lo senyor jutge de pau D. Josep Maria Fina, lo senyor diputat D. Tomàs Vida, lo senyor reverend Capellà Major i los senyors de la Comissió Organitzadora, acompanyats de varies comissions, entren en lo saló, passant a ocupar los sitials de l'estrado i seguits per nombrosa i escollida concurrència, que omplena tot lo teatre.*

*Oberta la sessió per lo senyor alcalde primer, D. Vicenç Martí i Campamar, comença a llegir son brillant i raonat discurs lo senyor president del Jurat,*

*D. Josep Pella i Forgas, rebut amb una pluja d'aplausos; luego, lo senyor secretari del Jurat llegeix son magistral discurs, Memòria explicativa de les circumstàncies del Certamen i judici crític de les composicions premiades.*

Diguem, per resumir el lliurament de guardons, que s'emportà la Flor Natural en Francesc J. Garriga i Palau, amb «Idil.li». Elegeix com a Reina de la Festa la poetessa de Vulpellac Trinitat Aldrich i Pagès. La lectura pública de la poesia guardonada la féu Artur Vinardell. El discurs de gràcies el llegí el president de la Diputació, Joan B. Ferrer i Esteve.

### El discurs de Pella i Forgas

Pella i Forgas, president del Jurat, pronuncià un emotiu discurs on encoratjava el jovent, organitzador del Certamen i feia referència a les causes que n'havien provocat l'ajornament, amb aquestes paraules: *Així com los brots tendres dels cimerals dels arbres són los primers a qui toca la llum del sol i els darrers que la miren pondre, així mateix és la joventut la que porta la davantera i l'última que perd les fiances i se resigna a viure en la foscor i l'egoisme; dels joves són les idees del progrés i la perfecció, mentre que de l'edat madura, dels prohoms de cabells blancs, és lo savi consell i l'endrecar allò que la joventut comença: Per això, lo primer Certamen de La Bisbal és obra del jovent en sa iniciativa i organització, i de les autoritats i persones caracteritzades de nostra terra ha sigut guiar-lo i protegir-lo.*

*La nostra festa –si és que festa puga dir-se'n-ve en temporada ben trista, però per això mateix més a tomb que mai. Mai com avui en què tantes viudes i orfes surten tristament a gaitar per les cases dels nostres*



## I Certamen Literari

pobles, mai com avui en què es veuen tants ulls enrogits per l'insomni i per les llàgrimes, mai com avui convé refer l'esperit en los esplaiaments de la poesia i la història i cercar lo veritable i senzill consol de les idees grans, de les vaguetats de lo bell i lo sublim en què la literatura ens distreu i se'ns emporta.

*Sentada a redós del quadrat castell de Montgrí una vila plora, mentre que el riu emmetzinat passa a sos peus, murmuren les arbrades i els olivars li formen com un dosser de dol en los vessants de la muntanya. Torroella de Montgrí plora! I la comarca empordanesa es desperta i al deixondir-se en los dies plaents d'aquesta reravera, no sembla sinó que quelcom de trist hi ha encara fins en la mateixa llum hermo-síssima que daura la plana, i com si el mar enraonés tot sol i miserios al fons de la rada de l'Estartit i les onades, que van a revolcar-se allà en les platges de l'Escala i Empúries, també murmures-sin històries de tristesa...*

*Sí, han passat dies de fel, dies de gran prova, la mort ha fet una gran segada en la població d'esta comarca!*

*Mes, grat sia a Déu, que el vent de tramuntana, lo vent empordanès per excel·lència, fort i gran com los boscos de Recasens d'on davalla, ha dit -Fes-te enllà, negre exèrcit de la pesta!- i avui, més que mai, passada la tribunada, venim aquí a refer-nos.*

*L'obra que avui comencem és obra de pau i consol, de patriotisme i germanadat: un certamen literari popular és un progrés dels nostres temps i d'això i de la seva grandíssima influència ara vull parlar-vos.*

*A reivindicar la personalitat i a fer reviure les comarques i regions de la terra catalana, han vingut los certàmens. En aquest concepte, la literatura dels certàmens és el llevat d'un despertament patriòtic i fins polític. A semblar la il·lustració en general, la literatura, l'art i el bon gust en son sentit més gran serveixen també els certàmens: «Pàtria i Civilització!» heus aquí la generosa empresa d'aquestes festes.*

*És una cita llarga, però l'interès que té s'ho val. Feia tot just un any que s'havia iniciat el Certamen de Sant Feliu de Guíxols i tots els discursos i actes eren encara en castellà, com ho eren també els del Certamen de Girona. En la presa de consciència d'aquest I Certamen de la Bisbal, l'any 1885, van influir-hi indubtablement els nous corrents renaixentistes divulgats a la capital empordanesa per homes de lletres locals com Ramon Masifern o els germans Sitjar, i també, indirectament, Verdaguer.*



**Jacint Verdaguer seguí de prop la trajectòria dels certàmens de la Bisbal.**

### El pes de mossèn Jacint Verdaguer

L'any 1884 mossèn Cinto Verdaguer havia sojornat dos mesos llargs en terres gironines: Una setmana a Banyoles, un mes i mig a la Mare de Déu del Mont i una setmana de rutes: a Girona, on deixà unes paraules escrites al llibre de la Ciutat, a Peralada i a Begur. Verdaguer, que tenia claríssima la qüestió lingüística, es dolia profundament que uns homes clarividents com Alsius, Estanislau Vayreda o Pella i Forgas fessin servir encara el castellà als seus escrits d'investigació històrica: Tenim, sense anar més lluny, una històrica carta que envia a Alsius des del Mont on el felicita pel seu treball titulat «Reseña historico-descriptiva de Nuestra Señora del Mont»; després de fer-ne la lloança, deixa anar, així de passada, com aquell que no hi dona importància: «Llàstima que estigui escrita en castellà» (2). Tenim, encara, els nombrosos escrits d'Estanislau Vayreda sobre botànica, en català d'ençà de la visita de Verdaguer, i un altra carta del poeta on s'ofereix a traduir al botànic garrotxí el que ja havia publicat en castellà. No és pas gratuït, amb aquests antecedents, suposar que Verdaguer es dolgués que la «Historia del Ampurdán» de Pella i Forgas fos també en castellà. I, de fet, l'excel·lent discurs de l'historiador de Begur l'any 1885 a la Bisbal, corrobora aquest caire sanejant que l'autor de «Canigó» deixà al seu pas per les contrades de Girona. (3)

### Tertúlies i premsa local

L'any 1885 coexistien a la Bisbal tres revistes: «El Faro Bisbalense» (1865), «El Semanario de la Bisbal»

(1868), i «El eco bisbalense», ja citat (1885). Pere Lloberas, cronista local, n'ha pogut escriure aquestes paraules (4): *Sense deixar d'esmentar i elogiar el progrés industrial, els nostres fulls vuitcentistes respiren, sobretot, una fidelitat als principis tradicionals. Els redactors són curials, botiguers i algun poeta d'ofici indeterminat.*

Els poetes locals, i, a més els treballs literaris que insereixen, són dependents totalment del romanticisme castellà. Espronceda, Campoamor i Zorrilla. Antoni de Torres, director d'«El Faro bisbalense» fou el primer d'incorporar-hi poesies en llengua catalana. El 1868 havia editat al seu «Establiment tipogràfic» les *Poesies Catalanes completes de Víctor Balaguer*. Fou l'any que, amb motiu de complir-se el desè aniversari de la Restauració dels Jocs Florals a Barcelona hi hagué una magna concentració de felibres provençals i poetes catalans, valencians i mallorquins a la capital. Antoni de Torres i Joaquim Sitjar van fer d'amfitrions quan tota aquesta ambaixada, després de visitar Montserrat, visità la Bisbal, el mes de maig.

El Certamen de 1885 aconseguí la col·laboració dels antics addictes a la vella escola castellana que tenia la seva tertúlia a «El Prado Bisbalense». Era organitzat, com hem citat abans, per «Los sis parells bisbalencs» que tenia el «Casino Bisbalense» com a lloc de reunió. En fou ànima en Joan Sitjar, de Castell d'Aro –el seu germà Joaquim ja havia mort–. Poeta ja reconegut, el 1885 compta 35 anys i fa d'alguna manera de pont generacional. Hem de creure que Verdaguer seguí de prop, a través d'ell, la trajectòria dels certàmens de La Bisbal: L'any 1888 li dedicava el llibre de poemes «Pàtria» amb aquestes paraules: «A don Joanet Sitjar, cor d'àngel de l'Empordà». I quan l'any 1901, el 15 d'agost, Verdaguer presideix el Certamen bisbalenc, té emotives paraules per Joan Sitjar que havia mort el 1900: *Com enyoro –diu el poeta al Discurs Presidencial– i trobo a faltar en la colla dels amics la noble i simpàtica figura d'en Joan Sitjar, qui acaba de baixar a la sepultura! A no haver-ho disposat Déu així, a ell devíeu fer asseure en aquesta cadira i, encara que sols hagués recitat la «Llegenda de Sant Eloi», que sempre tenia al cap de la llengua ja tenia la primera palma del certamen.*

Verdaguer no es limita a una evocació convencional; en fa una descripció personal que avui és per a nosaltres històrica i valuosa: *Me sembla que el veig, encara no fa un any, amb son barret de gairell mig cobrint sos cabells blancs, somrient sempre com un noi que no ha passat cap pena. Me sembla sentir aquella conversa senzilla i poètica, versada amb aquella veu que sonava a l'orella, segons imatge d'en Delpont, «com una remor d'aigües de*



montanya quan resquitllen entremig de penyes i cingleres».

L'evocació, com era d'esperar, es remunta a la memorable trobada de l'any 1868:

*Quan lo gran poeta Mistral vingué a Catalunya, a l'entrar-hi per aqueixa hermosa porta de l'Empordà, tan semblanta a la de Provença, trobà els dos germans Sitjar a la Vall d'Aro i se'ls endugué a Barcelona en sa comitiva. Feien part d'aquell lluït Estat Major lo poeta provençal Romieux, en Rosselló del Vallès, El Víctor Balaguer i en Damas Calvet, l'il·lustre empordanès autor de l'epopeia «Mallorca Cristiana». Avui, excepció feta del cantar de «Mireio», tots són morts (5).*

### Epíleg: 1890, certamen normalitzador

Aquesta línia jove, oberta i catalana s'anà accentuant en successives convocatòries. Així, a les bases del Certamen Literari de 1890 ja no es deixa «ad libitum» la llengua a triar en els escrits en prosa. Al núm. 4 de les bases s'especifica: *Tots los temes en los quals no es designi la llengua amb què han de ser escrits, es comprèn que han de ser-ho en català literari.* I, dels onze guardons oferts, només en tres—dues poesies i una prosa—s'especifica «en llengua catalana o castellana».

Aquestes tres possibilitats teòriques, l'any 1890 només en un cas es varen traduir en premi: Una horripilant poesia esproncediana de Lluís A. Mestres, titulada «La batalla de los Castillejos». Organitzava el Certamen el nou grup local «Aimadors de les lletres pàtries» que prenia el relleu a «Sis Parells Bisbalencs». En aquest aspecte, el Discurs que pronuncià el batlle de la Bisbal, senyor Primitiu Saüc, expressa el grau de sensibilització lingüística a què s'havia arribat a la capital del Baix Empordà dotze anys abans que aquesta normalització arribés a Girona amb la reconversió del «Certamen Literari» en els Jocs Florals (6).

*Senyores i Senyors:*

*Essent quasi totes les composicions premiades en lo Certamen que anem a començar, escrites en la nostra llengua catalana, jo, encara que profà en la literatura pàtria i sapient sol nostre idioma pel costum de parlar-lo —i no gramaticalment—, crec just usar-lo també en aquest acte, no sols per rendir-li culte, sinó perquè no sia en ell nota discordant.*

La justificació que fa ara el senyor Saüc és realment d'una gran finor política: El 5 de maig d'aquell 1890 s'havia aprovat a Madrid la «Llei del Sufragi Universal»; hi havia hagut eleccions municipals i Primitiu Saüc havia estat reelegit alcalde de la Bisbal. I és en virtut d'aquesta representació popular que l'astut batlle bisbalenc justifica l'ús del català. Analtzem les seves paraules:



EMILI CASAS  
*Les Voltes de La Bisbal, a començament de segle.*

*Llavors, divent lo meu nombrament d'Alcalde al Govern, i presidint lo Certamen com a Alcalde, era just i legal que usés la llengua castellana; avui, que dec lo nobrament als sufragis de mos conciutadans en primer terme i, en segon, als vots dels meus estimats i digníssims companys de municipi, me crec deslligat d'aquella obligació, i amb la llibertat perfecta de parlar la llengua nostra.*

Cent anys. Els Certàmens de la Bisbal mereixien aquest record. Foren, en aquells anys de consolidació literària, un exemple de coherència i catalanitat. La recensió que la «Revista de Girona» feia de la primera convocatòria (Octubre de 1885) era tan insignificant que, per no fer-se sospitosa, s'havia de justificar amb una nota prèvia: «La falta de espacio nos impide ocuparnos con la extensión que deseáramos del certamen literario que acaba de celebrar la villa de La Bisbal». Avui, pasada una centúria, hem volgut que l'efemèride fos evocada des de la mateixa Revista, amb tota dignitat.



#### NOTES

(1) Les citacions literals han estat extretes totes de *La Bisbal, Certamen Literari de 1885*, Barcelona, Tipografia «La Academia d'Evaristo Ullastres», 1886.

(2) Carta datada el 27 d'agost. És publicada com a carta núm. 410, al IV volum de l'Epistolari de Jacint Verdaguer recopilat per Josep M. Casacuberta. Ed. Barcino, Barcelona, 1974.

(3) Per a més informació vegeu el llibre *Vergader a la Mare de Déu del Mont*, de Modest Prats i Joan Carreres, Ed. «El Pèl», Girona, 1984.

(4) Pere LLOBERAS, *La Bisbal, el poble, els senyors, els menestrals*, Bibl. «Selecta», vol. 434, Barcelona, 1970, pp. 70-79.

(5) Jacint VERDAGUER, *L'Empordà, discurs presidencial llegit en lo Certamen de La Bisbal celebrat lo dia 15 d'agost de l'any 1901*, dins les «Obres Completes» Biblioteca Perenne, núm. 1. Editorial Selecta, Barcelona, 1974, pp. 1279-1282.

(6) *La Bisbal, Certamen Literari de 1890*, Barcelona, Tip. «L'Academia de Viuda i Fills de E. Ullastres i Cia.», 1890.